

3. Оцінка соціального потенціалу надає можливість на основі сформульованих прогнозів виробити стратегію і тактику управління економікою регіону [4] та визначити конкретні заходи, що забезпечують їх реалізацію.

Список використаних джерел:

1. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» від 02.06.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/signal/0004100.pdf>.

2. Кубішина О.І. Система показників, які характеризують трудовий потенціал підприємства [Електронний ресурс] / О.І. Кубішина. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Economics/5_83985.doc.htm.

3. Соціально-трудовий потенціал: теорія і практика: в 2-х частинах / Відп. ред. М.І. Долішній, С.М. Злупко. – К.: Наук. думка, 1994. – 264 с.

4. Законопроект України «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки» №9159 від 15.09.2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=41158.

Рецензент: д.е.н., професор Опря А.Т.

УДК 338.439

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Радько В.І., к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті розкриті основні тенденції у структурі виробництва молока, роль та місце господарств населення. Запропоновано шляхи забезпечення стабільного розвитку молочного скотарства.

Main trends in milk production, a role and place of the households are considered in the article. The ways of stable development of dairy cattle breeding are proposed.

Постановка проблеми. Сільське господарство – одна з найголовніших галузей національної економіки. Тут виробляється близько 30% всієї валової продукції, а основна її роль полягає у виробництві продукції, частина якої безпосередньо використовується для споживання, а інша - являється базою для виробництва готових продуктів харчування.

Протягом тривалого часу в Україні відмічаються нестабільні тенденції щодо формування пропозиції на ринку сільськогосподарської продукції та продовольства. До важливих причин, що негативно впливають на таку ситуацію відносять зростання вартості виробничих ресурсів, зношеність матеріально-технічної бази, відтік кваліфікованих кадрів з сільської місцевості до великих міст та інших галузей економіки, в тому числі за кордон, важкодоступність фінансових ресурсів та висока їх вартість і т.д.

Внаслідок цього все більша частка сільськогосподарських товаровиробників зменшують власні можливості для модернізації та удосконалення виробничо-господарської діяльності. Особливо це проявляється у галузі тваринництва і скотарства зокрема. Через зменшення виробництва молока та м'яса у суспільному секторі зростає частка господарств населення у загальній структурі виробництва. Разом з тим виникає низка питань, які потребують нагального вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним проблемам розвитку виробництва молока і м'яса присвячено роботи багатьох вітчизняних вчених. Зокрема, Березівського П.С., Галушко В.П., Ільчука М.М., Камінової С.Р., Кваші С.М., Костюк О.Д., Свиноуса І.В., Шпичака О.М. та багатьох інших. В той же час дана проблематика залишається вкрай актуальною, особливо в умовах членства України в СОТ.

Постановка завдання. Основною метою даної наукової статті є дослідження основних тенденцій у виробництві молока та обґрунтування перспективних напрямів розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом останніх років у тваринництві спостерігаються кризові явища. Невпинно зменшується чисельність поголів'я ВРХ, в тому числі корів. Так, у 2000 р. в Україні нараховувалося 9,4 млн голів ВРХ, з них майже 5,0 млн корів, а у 2011 р. залишилося 4,4 млн голів ВРХ, в тому числі 2,6 млн корів, тобто майже вдвічі менше по обох показниках (табл. 1).

Таблиця 1

Чисельність та структура поголів'я ВРХ в Україні, тис. голів

Показник	Рік					
	2000	2005	2008	2009	2010	2011
<i>Сільськогосподарські підприємства</i>						
Велика рогата худоба	5037,3	2491,8	1720,1	1627,1	1526,4	1510,6
у т. ч. корови	1851,0	866,2	624,3	604,6	589,1	583,7
Частка с/г підприємств у загальній структурі поголів'я ВРХ, %	53,5	38,3	33,9	33,7	34,0	34,1
Частка с/г підприємств у загальній структурі поголів'я корів, %	37,3	23,8	21,9	22,1	22,4	22,6
<i>Господарства населення</i>						
Велика рогата худоба	4386,4	4022,3	3358,9	3199,6	2968,0	2915,2
у т. ч. корови	3107,3	2768,9	2232,0	2131,9	2042,1	1998,5
Частка господарств населення у загальній структурі поголів'я ВРХ, %	46,5	61,7	66,1	66,3	66,0	65,9
Частка господарств населення у загальній структурі поголів'я корів, %	62,7	76,2	78,1	77,9	77,6	77,4

*За даними Державної служби статистики України [6].

Особливо важливою тенденцією за досліджуваний період, що зазнає серйозного впливу на розвиток галузі, є зменшення частки суспільного сектора у структурі поголів'я. Так, у 2000 р. частка сільськогосподарських підприємств у загальній структурі поголів'я складала 53,5%, а у 2011 р. – уже 34,1%. Це вказує на те, що хоча тенденція до зменшення поголів'я загальна для обох категорій виробників, але темпи зменшення в господарствах населення набагато нижчі.

Однією з причин такої ситуації є основна мета функціонування особистих господарств населення, яку розкриває Гринчук Ю.О.: «...в першу чергу, забезпечення себе і своєї родини продуктами харчування, а вже потім – реалізація залишків виробленої продукції» [3].

Наслідком таких змін стало зменшення обсягу валового виробництва молока з 12657,9 тис. т у 2000 р. до 11086,0 тис. т у 2011 р. (рис. 1). При цьому у

сільськогосподарських підприємствах значення досліджуваного показника знизилось на 38,8%, а у приватному секторі – лише на 1,7%. Частка господарств населення у загальній структурі виробництва молока у 2011 р. склала 79,7%.

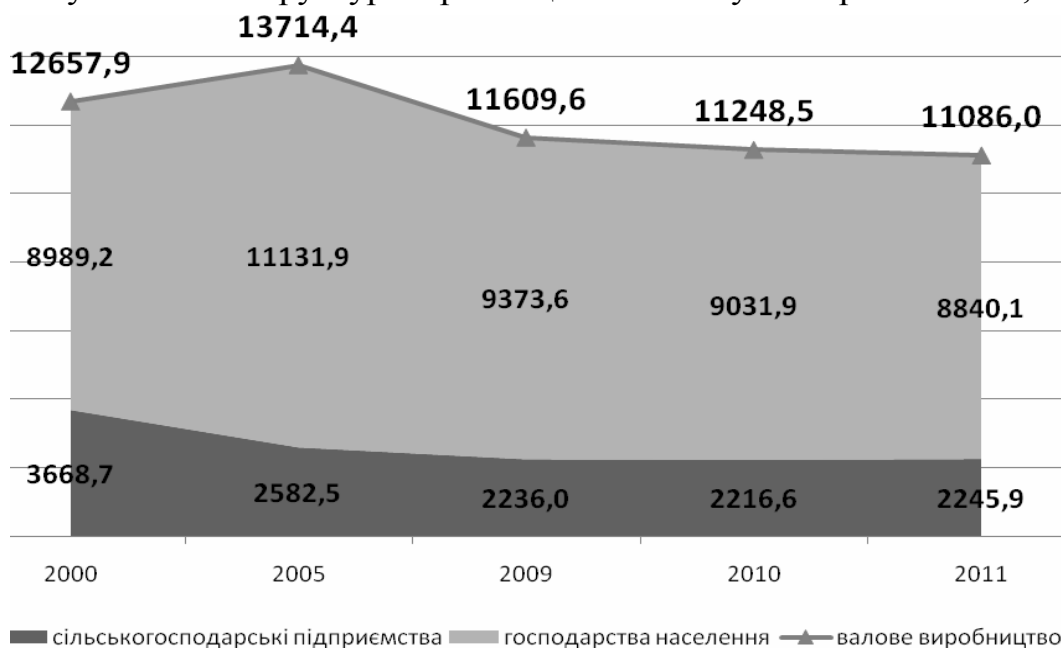

Рис. 1. Обсяг виробництва молока в Україні, тис. т

**За даними Державної служби статистики України [6].*

Тобто, відмічається чітка тенденція переходу виробництва молока з суспільного сектора в приватний. Хоча в 2011 р. намітилися деякі позитивні зрушення. Так порівняно з 2010 р. обсяг виробництва у суспільному секторі зріс на 29,3 тис. т, або 1,3%, а його рівень навіть перевищив рівень 2009 р., але про позитивні зрушення в галузі ще дуже передчасно стверджувати.

Як вказують науковці, важливою причиною зменшення виробництва молока є те, молочне скотарство перестало бути прибутковим не тільки від основної продукції, а й додаткової [5].

Однією з найважливіших причин стагнації у скотарстві є складний фінансово-матеріальний стан значної кількості товаровиробників. Для забезпечення проведення науковообґрунтованих технологічних операцій у галузі необхідні значні обсяги грошових коштів, що неможливо забезпечити в приватному секторі. Ведення особистого селянського господарства не дає можливості одночасно приділяти достатньої уваги і удосконаленню організації виробництва молока, його реалізації, пошуку й придбанню необхідних ресурсів та кормів за прийнятними цінами. В такій ситуації існує небезпека для виробників молока опинитися в залежності від різних посередників, суб'єктів не сільськогосподарського бізнесу та легкої наживи. Тому виникає необхідність розробки практичних пропозицій щодо підвищення ефективності виробництва молока в домогосподарствах населення.

Березівський П.С. стверджує, що підвищення рівня товарності виробництва продукції в особистих господарствах населення є важливим і актуальним завданням [2].

На нашу думку, еволюційним шляхом розвитку молочного скотарства та підвищення його економічної ефективності є налагодження взаємовигідних

зв'язків між сільськогосподарськими підприємствами та особистими селянськими господарствами, що виробляють молоко. При цьому необхідно передбачити укрупнення приватного виробництва та реорганізацію його в сімейні господарства фермерського типу.

Організаційною одиницею об'єднання зусиль приватних товаровиробників може бути створення молочарських кооперативів на базі сільськогосподарських підприємств. Діяльність таких господарських структур дасть змогу підвищити ефективність формування пропозиції на ринку молока і тим самим підвищити економічну ефективність молочного скотарства.

Таку думку підтримує Андрющенко А.М., який вказує, що одним з важливих напрямів розвитку сільськогосподарського виробництва є активізація кооперативного руху в сільській місцевості [1].

У табл. 2 наведено порівняльну характеристику діяльності господарств при індивідуальному та кооперативному виробництві молока.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика діяльності господарств при індивідуальному та кооперативному виробництві молока

Види послуг	Індивідуальне господарство	Сімейні молочні ферми, що працюють на умовах кооперації
Залучення ресурсів	На умовах ринку	Забезпечення крупнооптових партій
Збут виробленої продукції	Нестабільний, за заниженими цінами	Організований, гарантований, за договірними зобов'язаннями та порівняно вищими цінами
Використання фінансових результатів	В повному обсязі залишається в господарстві	Відповідно до участі у виробництві та реалізації продукції
Управління	Забезпечується власником	Залучаються наймані працівники
Розподіл ризику	Власник несе повну відповідальність	Відповідальність розподіляється серед учасників

За рахунок кооперації та підвищення рівня концентрації виробництва в індивідуальних господарствах виникають можливості для отримання додаткових економічних вигод. До одних з найбільш важливих можна віднести залучення виробничих ресурсів за нижчими цінами за рахунок більшого обсягу закупівлі, збут продукції за порівняно вищими цінами через формування оптових партій, розподіл ризику і т.д.

За даними Українського науково-дослідного інституту продуктивності агропромислового в Україні у 2011 р. середня закупівельна ціна на молоко в сільськогосподарських підприємствах становила 3093,1 грн./т, а в господарствах населення - 2309,5 грн./т, або на 25,3% менше. А в деяких областях ціна в приватному секторі взагалі складала близько 2 грн/кг [4]. Тобто, за рахунок того, що індивідуальні виробники не можуть впливати на ситуацію на ринку через ряд об'єктивних та суб'єктивних причин, ціна на їхню продукцію нижча, ніж для господарств суспільного сектора.

Висновки. Розвиток галузі скотарства і молока зокрема характеризується переходом до дрібнотоварного та індивідуального виробництва. Основними причинами такої ситуації є дефіцит коштів для забезпечення виробничої діяль-

ності та висока вартість фінансових ресурсів для модернізації основних засобів та удосконалення технологічних процесів. В сучасних умовах глобальної фінансової кризи ці проблеми тільки загострюються.

Перехід до дрібнотоварного виробництва в молочному скотарстві призводить до того, що виробники втрачають прибутки і, як наслідок, суттєво знижується економічна ефективність. Так, у 2011 р. лише за рахунок різниці в цінах розрахункові втрати господарств населення України склали близько 6,9 млрд грн.

Тому для забезпечення стабільного розвитку молочного скотарства необхідно особливу увагу приділяти підвищенню рівня концентрації виробництва молока. Враховуючи, що значна його частка виробляється в приватному секторі, значну увагу слід приділяти підвищенню рівня товарності в господарствах населення та розвитку коопераційних взаємовідносин.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко А.М. Підвищення економічної ефективності діяльності сільсько-господарських виробничих кооперативів / Андрущенко А.М. // Економіка АПК. - 2006. - №8. - с.60.
2. Березівський П.С. Скотарський підкомплекс АПК Львівщини: стан, проблеми та шляхи розвитку / Березівський П.С., Березівський З.П. – Львів: Українські технології, 2000. – с.101
3. Гринчук Ю.О. Методичні підходи до трактування поняття «особисте селянське господарство» як форми дрібнотоварного виробництва / Гринчук Ю.О. // Економіка та управління АПК: Зб.наук. праць БНАУ. - 2012. - вип.8(95). - с.123.
4. Моніторинг стану галузі тваринництва та ринків м'ясо-молочної продукції за 2011 рік в цифрах, графіках, діаграмах / І. М. Демчак, О. В. Сень, Д. М. Микитюк, Л. М. Сатир, В. М. Голик, О. Л. Чижевський, Л. В. Шапаренко, Г. В. Трофімова, В.Г. Борисенко, Н. І. Цулая – К.: НДІ “Укراгропромпродуктивність”, 2012. – 130 с.
5. Музика П. Ринок молока і молочних продуктів у Львівській області / Музика П., Доманський А., Черевко Г., Гавука І. // Аграрна економіка. – 2010. – № 1-2. – Т. 3. – С. 16.
6. Сільське господарство України. Статистичний збірник 2011 р. - К.: Державна служба статистики України, 2011. – 388 с.

Рецензент: д.е.н., професор Збарський В.К.

УДК 63:338.439.5(477)

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА АГРАРНО-ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Сегеда С.А., к.е.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

У статті проаналізовано та узагальнено особливості розвитку сільськогосподарського виробництва як головної ланки аграрно-продовольчого ринку України.

In article analyzed and summarized the features of agricultural production as the main link agro-food market of Ukraine.

Постановка проблеми. В умовах постійного загострення проблеми забезпечення населення продовольством особливої уваги потребує дослідження стану аграрного ринку і сільського господарства України. Рівень їх розвитку виступає не тільки визначальним чинником продовольчої, але й економічної безпеки країни. В контексті згаданих тенденцій особливої ваги набуває дослідження сільськогосподарського виробництва як основи успішного функціонування аграрно-продовольчого ринку України.